

Solidair tegen de stroom in.

Op een aantal plaatsen in de vakbeweging wordt een beleid ontwikkeld, dat perspectief kan bieden óók in de crisis.

Kritici, die zeggen te streven naar zo'n perspectief, doen er goed aan zich bij die initiatieven aan te sluiten. Binnen de bonden moeten zij helpen dat beleid verder te ontwikkelen. Niemand is gebaat bij het vormen van een oppositie tegenover de vakbeweging. Aan de onderbouwing van deze stellingname wil ik in het navolgende artikel een bijdrage leveren.

Zinnvolle kritiek

Het beleid van de vakbeweging is niet het resultaat van de duistere machinaties van 'de rechtse vakbondstop' die zich laat 'meesleuren' door de crisis. Beleidsontwikkeling vindt plaats op basis van een interpretatie van de sociaal-ekonomische werkelijkheid. Dat beleid moet bij die werkelijkheid aansluiten, de realiteit kadert het beleid in. Diezelfde sociaal-ekonomische situatie bepaalt goeddeels de sfeer onder leden, kaderleden en bestuurders. Is de interpretatie van de sociaal-ekonomische situatie door de 'vakbondstop' van conservatieve en defensieve snit, dan zal dit in een periode van crisis veelal aansluiten bij de gevoelens van de achterban. Die ervaart immers ook zelf 'dat de bomen niet meer tot in de hemel groeien'. Kritische leden van de diverse bonden, die er anders over denken, hebben nogal eens de neiging beleid en beleidsverantwoordelijken aan te vallen, zonder voldoende analyse van het materiële 'waarom' van dat beleid. Zo'n houding leidt tot konfrontatie op niet-essentiële punten en is alleen al om die reden onjuist en ineffektief. Het gaat niet om personen of procedures, hoe hinderlijk die op bepaalde momenten ook kunnen zijn, het gaat uiteindelijk om een realistische sociaal-ekonomische politiek die perspectief in de crisis biedt.

DE KRISIS MAG ONS NIET BEHEERSEN

De vakbeweging ziet zich geplaatst in een maatschappij die ekonomisch en sociaal in de vernieling raakt. Dat brengt, gepaard aan heel konkrete verslechtingen voor de mensen die we vertegenwoordigen, ook een sociaal-psychologisch klimaat met zich mee, dat buitengewoon ongunstig is voor het ontwikkelen van alternatieven. De vakbeweging moet tegen die

stroom in; ze wordt gekonfronteerd met moedeloosheid, gebrek aan solidariteit; keer op keer wordt ze in de verdediging gedrongen, teruggevoerd op de meest elementaire belangenbehartiging.

Akties die opgestart werden kwamen tot voor kort dan ook moeizaam op gang en de ervaringen daarmee vormen vervolgens weer belemmeringen voor verdere strijd. Bonden en hun leden, geplaatst voor de keus tussen inleveren of werkloosheid, kiezen menigmaal voor het kleinste kwaad: inleveren. En dat is weer geen perspectief waarop we strijdbaar kunnen koersen.

De vicieuze cirkel lijkt rond; de crisis zet zich in onze eigen rijen voort. Iedereen in de vakbeweging, op welke plaats dan ook, heeft de plicht bij te dragen aan het doorbreken van die vicieuze cirkel. Dat zeg ik niet als klichee, maar vanuit de gedachte dat het voortbestaan van een sterke vakbeweging van levensbelang is voor werkenden en uitkeringsgerechtigden en omdat de vakbeweging een wezenlijke rol heeft te spelen in de strijd voor een betere maatschappij. De maatschappijvisie zoals door NVV en NKV ontwikkeld is, maakt het goed mogelijk ook in een tijd van crisis te werken met een combinatie van defensieve en offensieve eisen. Daarmee kunnen we dan en een effectieve belangenbehartiging bereiken en bijdragen aan een verandering van het sociaal-psychologisch klimaat, waardoor weer strijdbaarheid en geloof in linkse alternatieven worden opgebouwd.

DE HOOFDTREKKEN VAN EEN VAKBONDSBELEID IN KRISISTIJD

Wij moeten ons beleid samenhangend voeren op centraal nivo (in onderhandelingen met regering en centrale werkgeversorganisaties) en

op decentraal nivo (bedrijfstakken, maar meer nog in de bedrijven). Onze defensieve posities dienen duidelijk te zijn; met name de kaderleden in de bedrijven moeten duidelijk weten dat onze bereidheid tot concessies grenzen heeft. Die grenzen liggen voor wat mij betreft bij de verdediging van de koopkracht voor de minima enerzijds, en bij de verdediging van het nominaal loon anderzijds. Offensieve posities op centraal nivo zouden gekozen moeten worden rond verdergaande arbeidstijdverkorting. Nu zelfs het CDA de 32-urige werkweek gerealiseerd wil zien, dient de strijd te ontbranden over het tempo en de financiering hiervan. Vanuit dat gegeven is het voor ons van het grootste belang ook centraal te pogen ruimte te scheppen van waaruit de ATV gefinancierd kan worden.

Die ruimte dient te worden bevochten via het systeem van de prijkscompensatie, via het terughalen van de produktiviteitsstijging en via de inverdien-effekten die aan arbeidstijdverkorting verbonden zijn.

Een belangrijke voorwaarde voor het doorzetten van de strijd om vérgaande arbeidstijdverkorting is gelegen in de vraag, of we er wel in slagen, ook op decentraal nivo te werken met arbeidstijdverkorting.

Immers, op bedrijfsnivo zullen we moeten vechten voor het invullen en verder uitwerken van de vaak nog volstrekt onvoldoende werkgelegenheidsafspraken. Doen we dat niet, of lukt dat ons niet dan zijn de effecten van de arbeidstijdverkorting alleen maar goed voor de werkgevers: dan leidt ATV alleen tot flexibilisering, beter gefaseerde afvloeiing enzovoorts, en niet tot herverdeling van werk.

Het gemiddelde van 25% herbezetting bij ATV is wat dat betreft schrikbarend; het betekent dat de effecten van ATV voor het grootste deel opgaan aan produktiviteitsstijging en rendementsverbetering. Het betekent, dat we teveel betalen voor ATV.

Die tendens moet gekeerd worden, anders kunnen we al onze mooie ideeën over herverdeling van werk wel vergeten.

De bedrijfsakties die we rond dit punt voeren, en die samenhangen met ons

DISKUSSIE OVER "SOLIDARITEIT"

alternatief in deze crisis, moeten onderdeel zijn van het opvoeren van de vakbondsactiviteit in de bedrijven in het algemeen.

In de bedrijven kunnen we rond zaken als beloning, arbeidsomstandigheden, slechte arbeidscontracten (bijvoorbeeld voor parttimers), problemen van specifieke groepen als jongeren en vrouwen, actie ondernemen en proberen de mensen het geloof in de vakbeweging terug te geven. Het werken op deze punten op bedrijfsniveau is van het grootste belang, maar vergt grote aanpassingen van bestuurders en kaderleden. Het is moeilijker dan bureaucratisch opereren, het is moeilijker dan op vrijblijvende ledenvergaderingen roepen dat het anders moet. In de bedrijven ligt de échte kracht van de vakbeweging. Daarom is dat de richting die we moeten gaan; een vakbeweging die er in slaagt, al is het maar op afzonderlijke punten, effectief belangen te behartigen, bestrijdt het defaitisme, kan mensen het geloof geven dat organisatie helpt, dat verandering mogelijk is, dat de vicieuze cirkel doorbroken kan worden.

'MOEILIK' IS GEEN ARGUMENT

In de - beperkte - ervaring die wij in de Dienstenbond hiermee hebben, blijkt hoe moeilijk zo'n strategie is. De mensen zitten niet te wachten op strijd voor herbezetting van arbeidsplaatsen en ook niet op een FNV-plan. Er is heel wat zendingswerk voor nodig en de mobilisatie moet vaak lopen via wel zeer bedrijfseigen problemen. Maar makkelijke oplossingen zijn er niet in de crisis. Rechtse redeneringen, het uitspelen van belangengroepen: de mensen zijn er gevoelig voor en dat valt dagelijks te merken. Kritici van de vakbeweging ter linkerzijde hebben daar wel eens te weinig oog voor, terwijl kritici ter rechterzijde er danig misbruik van maken. Het mag ons niet van onze koers afbrengen; alleen dooie vissen zwemmen met de stroom mee.

KRITIEK OP KRITIEK

In het bovenstaande heb ik geprobeerd aan te geven hoe een vakbondsbeleid in deze crisis er uit zou moeten zien.

- een duidelijke verdediging rond nominale lonen en de koopkracht voor de minima
- verdergaande arbeidstijdverkorting
- strijd in de bedrijven voor werkgelegenheid en bedrijfseigen eisen

In een aantal bonden probeert men aan zo'n beleid te werken; die tendens zou moeten worden versterkt. Dat laatste brengt me op de functie van een blad als Solidariteit, en op de vraag of zo'n blad een rol zou kunnen spelen in het beleid en de discussie daarover. Ik ben daar eerlijk gezegd niet optimistisch over. Ondanks de indrukwekkende geloofsbelijdenis van Solidariteit bestaat de neiging tot een scherpe opstelling tegenover het beleid zoals dat momenteel gevoerd wordt. Hiermee wordt voorbijgegaan aan ontwikkelingen waarop ook critici van het huidige beleid zouden moeten inhaken. Het gevaar van een blad als Solidariteit is daarbij ongetwijfeld dat het als circuit voor al dan niet terecht ontevredenen gaat werken; een circuit dat zich op den duur gaat institutionaliseren tot een geïsoleerde oppositie.

In zo'n situatie zijn de critici vaak ook onvoldoende kritisch voor elkaar; en in zo'n sfeer leidt kritiek die geen weerwoord meer vindt, tot kwerulanten gedrag.

Die konfrontatie van kritiek en tegenkritiek moet binnen de vakbeweging zelf plaatsvinden. Ook waar dat moeilijk is. Dan blijkt in de interne meningenstrijd wel welke kritiek levensvatbaar is, en welke niet. Dat is natuurlijk moeilijker dan zonder tegenspraak in een blad van gelijkgezinden te schrijven, maar wel effectiever.

Daarnaast zal een blad als Solidariteit al snel de neiging tot 'kritische beschouwingen' in algemene zin hebben, terwijl juist de ontwikkeling van concrete strijd in de bedrijven prioriteit zou moeten hebben. Bovendien bestaan er al voldoende bladen die 'algemene beschouwingen' over de vakbeweging leveren.

Samenvattend zie ik veel gevaren aan een blad als dit verbonden en vind ik dat primair de vakbondskanalen voor discussie gebruikt moeten worden. Als die kanalen op sommige plaatsen verstopt zijn, dan moet daar snel aan gewerkt worden, want reële kritiek hoort thuis in de vakbeweging.

Lodewijk de Waal
november 1983

